

# Pár drobných tipů, jak mohu i já přispět k ochraně životního prostředí

---

Doba, ve které žijeme je sice vyspělá, nicméně moderní životní styl velmi zatěžuje přírodu. Lidí na Zemi přibývá geometrickou řadou. S každým nově narozeným člověkem, ať se nám to líbí nebo ne, vzrůstá devastace životního prostředí. Má to na svědomí především ekonomický, konzumní způsob života, kdy vyrábíme už jen pro výrobu samu. Uvědomme si však, že na přírodě závisí naše životy. Nežijeme totiž ani nad přírodou, ani v jejím sousedství, ale přímo v ní – jsme její součástí!

Dokud se všichni nenaučíme myslet v souvislosti s ochranou naší přírody a planety, jejíž přírodní rovnováha se na mnoha místech začíná pomalu hroutit, nemůžeme očekávat, že se životní podmínky budou zlepšovat. V následujících řádcích najdete několik rad jak snížit svoji stopu, kterou každý člověk zanechává v životním prostředí. Každý malý krok se počítá!

## Obsah:

Domácnost.....	1
Nakupování a zdraví – jídlo a kosmetika .....	2
Oblečení a další věci.....	4
Životní prostředí, zahrada, živočichové .....	5

## Domácnost

### 1. Šetřete energii v domácnosti:

- v místnostech, z nichž odcházíte, po sobě zhasínejte! Nenechávejte nikde zbytečně rozsvíceno (např. na chodbě nebo před domem), puštěný televizor či počítač,
- žárovky ve svítidlech, které používáte během roku nejvíce, se vyplatí vyměnit za úsporné,
- elektrické spotřebiče vypínejte úplně,
- perte plnou pračku, perte při nižších teplotách. Vytváření a předpírku používejte jen tehdy, když je to opravdu nutné,
- chladnička by měla být umístěna na co nejchladnějším místě; otevírejte ji na co nejkratší dobu, nedávejte do ní teplé potraviny, nepouštějte ji na plný výkon,
- nepřetápějte! Lepší než přetápet, je vzít si na sebe mikinu nebo svetr a teplé ponožky.

2. Na úklid používejte přírodní preparáty. Místo tekutého písku se mi osvědčila jedlá soda a dále výrobky ze „Zelené domácnosti“, např. eko-jar nádherně myje a vůbec nevysušuje ruce! Eshop na [www.zelenadomacnost.com/](http://www.zelenadomacnost.com/)

3. Zbytečně nevyhazujte věci, které jsou sice staré, ale fungují. Náradí po dědovi a nádobí nebo nábytek po babičce poslouží stejně jako to nové. Na výrobu každého nového kusu je potřeba spousta energie, vody a mnoho surovin, které se někde musí vytěžit.

4. Pokud nakupujete nábytek, dřevěné výrobky či dřevo, kupujte ty, které jsou označeny značkou FSC. FSC je zkratka jména nevládní neziskové organizace Forest Stewardship Council, která se snaží zajistit právě ekologicky šetrné obhospodařování lesů. FSC je certifikát, který zákazníkovi zaručuje, že dřevo, z něhož je výrobek zhotoven, pochází ze šetrně obhospodařovaného lesa a zároveň splňuje požadavky na ochranu životního prostředí.

5. Tříděte odpad! Na skládkách leží mnoho surovin, které by šlo zpracovat znovu, např. sklo a železo ... Tyto suroviny se musí znovu složitě dobývat ze země. Nejen, že tak plýtváme surovinovými zdroji, ale těžbou se ničí životní prostředí. Jen se zajedte podívat do oblasti dolů, jak vypadá okolní krajina! Pro informaci: sklo a kovy lze recyklovat donekonečna, papír 6x.

6. Neplývejte papírem – popsáný papír se dá použít i z druhé strany. Toaletní papír používejte recyklovaný a nebarvený, nebělený ani nearomatizovaný. Některé společnosti kácejí v severských lesích Ruska, Skandinávie či Kanady. Jde o doposud nedotčená místa, která v případě nerecyklovaného toaletního papíru spláchnete rovnou do záchodu!

## **Nakupování a zdraví – jídlo a kosmetika**

7. Nekupujte balenou vodu! V domácnostech po celé ČR (výjimky existují) teče pitná voda! Stáčení vod pro prodej, materiál na výrobu pet lahví i doprava z místa na místo jsou naprosto neekologické. Logické opodstatnění to má pouze v oblastech bez pitné vody, což ČR rozhodně není. Naprosto absurdní potom je, když např. v Japonsku koupíte vodu dováženou z Francie.

8. Nepoužívejte věci na jedno použití, např. kelímky, plastové příbory, tácky, brčka, propisky, atd. Na nákup si noste vlastní, ideálně látkovou tašku. Nakupujte v obchodech Bezobalu, kde si nakoupíte potraviny a drogerii do přinesených znovupoužitelných obalů. Obchody bez obalů najdete snad již v každém větším městě. Nejlépe, když do vyhledávače zadáte „Bez obalu“ nebo „Zero Waste“ prodejny.

**Doporučení:** shlédněte např. dokumentární film A Plastic Ocean, režie Craig Leeson (Hong Kong / Velká Británie, 2016) - šokující pravda o úrovni znečištění a množství plastu nejen v oceánech, ale i tělech živočichů vč. ryb. Mimo jiné i pitná voda v ČR obsahuje mikroplasty – zdroj: <http://www.avcr.cz/cs/pro-media/aktuality/Unikatni-vyzkum-potvrdil-ze-pitna-voda-obsahuje-mikroplasty/>

9. Dejte přednost nákupu potravin ve vratných obalech. Nejsou-li vratné obaly, upřednostňujte sklo a papír.

10. Nejezte mořské produkty. Moře a oceány jsou dnes čím dál více znečištěny (údajně 80 % použité vody vtéká do Středozemního moře bez jakéhokoli čištění). V tělech ryb a dalších mořských živočichů se hromadí toxické látky a mikročástice z rozkládajících se plastů – ty pak přecházejí do těl konzumentů. Navíc kvůli drancování oceánů velkými společnostmi ubylo některých druhů ryb za posledních 30 let až o 99% (např. tuňáci, tresky). Ani umělé chovy nejsou zatím moc ekologické – na výrobu 1 kg ryb vychovaných v pobřežních klecích jsou třeba ke krmení 4 kg moučky z volně žijících ryb a k tomu ještě kukuřice, sója a obilí. Zdroj: dokument Země krásná neznámá, 5. část.

11. Nekupujte palmový olej a výrobky obsahující palmový olej! Od r. 2015 je povinnost značení ve složení výrobku, pokud obsahuje palmový olej. Je to jedna z nejvíce neekologických komodit! Problémem je obří spotřeba palmového oleje a neustále vznikající nové a nové plantáže palem olejných, které jsou zakládány na místech primárních deštných pralesů (ztrácíme plíce planety ale i nejbohatší ekosystém Země). Domorodým obyvatelům jsou zabírána jejich políčka bez jakékoli náhrady, rybáři nemají co lovit, poněvadž řeky jsou

otrávené splašky hnojiv z plantáží (např. v Indonésii). Přitom je pro domorodce říční voda někdy jediný zdroj pitné vody. Zvířata, vč. ohrožených druhů (např. orangutanů), jsou cíleně vybíjena jako škůdci olejních palem, atd. Doporučuji shlédnout dokumentární film Michala Gálíka Zelená poušť (online na youtube jako „Green desert HD“ <https://www.youtube.com/watch?v=6GdYkXtNcql>).

12. Jezte méně masa a více zeleniny (nejlépe vypěstované na vlastní bio zahradě). Jíme 5x víc masa než před 50 lety! Na Zemi je 800 miliónů hladovějících. Aby byli nasyceni, stačilo by ve světovém měřítku cca 200 kg obilí na obyvatele. Jen v USA se vypěstuje 300 kg! Ty jsou však určeny jako krmivo pro dobytek, protože jíme moc masa. Ve Francii je např. 80% vypěstovaných obilovin určeno pro hospodářská zvířata. Kdybychom všichni jedli méně masa, chovalo by se méně dobytka a mohli bychom uživit celý svět. Zdroj: dokument Země krásná neznámá, 7. část.

Osobně jím maso zhruba 1 za 7 – 10 dní a jsem mnohem zdravější než dříve ☺.

13. Najděte si svého místního farmáře a podporujte eko zemědělství. Zjistěte si, odkud pochází maso či vejce, které kupujete a jaké metody chovu zvířat se v daném chovu uplatňují. Běžné zemědělství používá pesticidy a jiné jedy, po kterých jsou výnosy sice vyšší, avšak úroda obsahuje méně živin (navíc je toxikovaná)! Na toto téma byla vydána zajímavá studie College of Nutrition. Porovnává nutriční obsah 43 různých druhů ovoce a zeleniny v roce 1950 a 1999. Výsledky jsou ohromující: množství bílkovin, vápníku, fosforu, železa, riboflavinu (vitamin B2) a vitamínu C se v uplynulém půlstoletí výrazně snížilo. Autoři studie připisují tento pokles obsahu živin zemědělské praxi, jejímž cílem je zlepšení potravin v tom, jak jsou velké, jak rychle rostou a jak moc jsou odolné proti škůdcům, to vše na úkor jejich kvality. Podle World Watch Institute mohou dnes zemědělci pěstovat dvakrát až třikrát tolik obilí, ovoce nebo zeleniny na stejném pozemku, než mohli před padesáti lety, ale zároveň toto jídlo obsahuje o 10 až 25 % méně železa, hořčíku, zinku, bílkovin, vápníku, vitamínu C a dalších živin. (zdroj: Sdružení pro ochranu půdy, z. s.)

Pokud nevíte, jak to chodí ve velkochovech a na jatkách, doporučujeme podívat se na dokument Pozemšťané (<http://www.mustwatch.cz/film/earthlings-pozemstane/>). Dokument ukazuje pomocí skrytých kamer naprostou neúctu člověka ke zvířatům, která jsou lidmi využívána jako potrava, jako domácí mazlíčci, jako zdroj zábavy či výzkumu. Dokument Shauna Monsona je informativní a provokativní a donutí člověka k zamyšlení.

14. Pokud rádi pijete kávu, doporučujeme kupovat BirdSong Coffee <http://www.birdsong.cz/>. Kávovníky přirozeně rostou v zastínění, kde také mají stálý přísun živin z opadu listů apod. Většina kávy na trhu však pochází z monokulturních plantáží, kde se kávovníky musí uměle hnojit a kde se používají pesticidy. Biologicky jsou kávovníkové plantáže mrtvé, živočichové zde nenajdou domov. BirdSong Coffee s certifikací Bird Friendly® zaručuje, že káva byla vypěstována za přísných ekologických podmínek tradiční metodou v zastínění v přirozeném prostředí tropického pralesa. Bird Friendly® také zaručuje zdravé životní prostředí pro místní farmáře. Nákupem takto certifikované kávy přispíváme k zachování původních lesních ekosystémů, přirozeného domova mnoha druhů stěhovavých ptáků, a napomáháme tak nepřímo zvyšovat jejich populace.

15. Dojídejte a nenechávejte zbytky – šetřete ne na jídle ale jídlem!

16. Pokud chcete něco udělat pro své zdraví, používejte bio kosmetiku (a také neovoněný toaletní papír či dámské hygienické potřeby, nevlhčené ubrousky apod.). Žádné lidské tělo není zvědavé na kosmetické přípravky plné chemických sloučenin a konzervantů. Nebo jste ještě neuvažovali nad tím, proč se např. indulona či jiný krém nezkaží ani po několika letech a stále krásně voní? Z vlastní zkušenosti doporučuji přírodní kosmetiku Karla Hádka (<http://www.karelhadek.eu/>), která mi pomohla zbavit se několika otravných zdravotních obtíží.

17. V ČR co nejvíce kupujte české výrobky – dovoz je neekologický a navíc podpoříte místní výrobu.

## Oblečení a další věci

18. Zbytečně nevyhazujte staré oblečení, které se dá ještě nosit. Roztrhané věci, např. ponožky se dají zašít. Opět šetříte spotřebu energie i suroviny. Pokud si musíte za každou cenu obnovit šatník, oblečení nevyhazujte, ale darujte na charitu. Na mnohých místech ČR jsou již umístěny kontejnery na použité ošacení. Podobně funguje např. Diakonie Broumov, která má mnoho sběrných dvorů po celé ČR, zadarmo přijímá nejen staré oblečení, ale i drobné věci, náradí, knihy ([www.diakoniebroumov.org](http://www.diakoniebroumov.org)). Taktéž tam lze za nízké ceny cokoli nakoupit. Stejně dobře poslouží second hand (na ostatní věci např. bazary, vetešnictví).

Každé bavlněné tričko, které koupíte v obchodě, zanechá velkou ekologickou stopu: bavlna na plantáži byla ostříkovaná pesticidy, navíc náročná rostlina potřebuje hodně umělého hnojiva a vody, jinak roste špatně; jedno kilo bavlny spotřebuje do sklizně cca 8000 litrů vody; před sklizní se bavlník musí jedovatými postřiky zbavit listů, čímž se zamořuje i půda; surová bavlna se převáží do továrny na zpracování příze, poté putuje na zpracování látky. Balíky se postříkají roztokem proti plísním a opět dlouhou cestou většinou po moři se vezou do barvíren, kde padnou na obarvení další hektolitry vody. Látka putuje do Bangladéše, Laosu nebo Kambodže odkud pochází 60% celosvětové výroby triček. Ve zdejších textilním průmyslu je zaměstnáno cca 50 000 dětí. Hotová trička se transportují do různých zemí, kde se ještě ošetří formaldehydem, aby se tolik nemačkala.

Obnošená trika např. z Německa se každoročně sbírají (ročně to je 600 tisíc tun starého oblečení) a lodí se vyvázejí do Afriky. V Tanzanii a dalších afrických zemích se domácímu textilnímu průmyslu dařilo, ale od dob, kdy tyto země otevřely hranice dovozu ze zahraničí, mnozí domácí výrobci zkrachovali. Nemůžeme přece chudé Afričany nutit, aby si kupovali dražší domácí věci, když obnošená, ale zachovalá trika koupí za pouhých pět dolarů (převzato z Euro 8/2010).

19. Pokud máte mobilní telefon, používejte ho co nejdéle a nekupujte si stále novější. Ročně přijde do oběhu cca miliarda mobilů. K výrobě jednoho mobilu je třeba 30 různých kovů, tedy několik stovek kg vytěžené rudy. Např. v největším měděném dole na světě (USA) se za 24 hodin těžby spotřebuje 1 tuna výbušnin a 4 miliony litrů vody jenom k tomu, aby se usadil prach. A ve výsledku 1 tuna rudy vydá jen 6 kg mědi! Zdroj: dokument Země krásná neznámá, 8. část.

Dále např. těžba coltanu v Demokratické republice Kongo (DRC) ohrožuje gorily východní. Z coltanu se získávají niob a tantal nezbytné pro výrobu mobilů a elektroniky. Gorila východní byla v r. 2016 přidána na seznam kriticky ohrožených druhů (ohrožena pytláctvím a ztrátou původního prostředí). Dnes žije v džunglích na území DRC 3 800 goril východních. Jsou poslední, nikde jinde už nežijí.

20. Nepodporujte dovoz drahých kamenů, dřeva, kožešin, slonoviny, želvoviny ... a už vůbec ne živých exotických zvířat z dalekých zemí! Těžba přírodního bohatství v rozvojových částech světa často mívá katastrofální důsledky, navíc podporujeme drancování planety „na opačné straně Země“, ale Zemi máme jen jednu. To s sebou nese také to, že ničíme domorodým obyvatelům, kteří stále ještě žijí v závislosti na přírodě (např. Indoněští farmáři či rybáři), životní prostředí. České stromy mají kvalitní dřevo, tak není důvod, aby v Praze stál most ze dřeva dovezeného z Jižní Ameriky, či abychom jedli u stolu ze dřeva z Indonésie. Navíc stav lesů v republice, kde žijeme, máme stále pod kontrolou, kdežto do cizích krajů skutečně nedohlédneme!

Co se týká zvířat, kupováním živočišných (i rostlinných) produktů jako suvenýrů často nevědomky podporujeme černý trh, protože v hodně případech, ač obchodník bude tvrdit opak, zvířata ulovili pytláci. Stejně jako samotný dovoz exotického ptactva a živočichů (někdy i rostlin) bývá často nelegální. Chov ohrožených druhů přenechejme odborníkům. Tím, že doma budeme chovat cizokrajná zvířata, nikterak jejich ochraně nepříspějeme, naopak dáваме najevo, že o tato zvířata je zájem a tak podporujeme jejich pronásledování ve volné přírodě. Navíc není jasné, proč by se měl amazonský papoušek tísnit v kleci např. v České republice, když je jeho domovem deštný prales, kde může na rozdíl od klece létat.

**Doporučení:** podívejte se na projekt Silent Forest (Ztichlý les), který se zabývá krizí pěvců v jihovýchodní Asii. Někteří z nich se díky nadměrnému lovu kvůli tradici a nelegálnímu obchodu dostaly až na hranici vyhubení. Více na <https://www.silentforest.eu/> nebo informace v češtině např. <http://www.zoo-ostrava.cz/cz/forest/>

21. Když chcete udělat druhým radost a třeba sháníte pro někoho dárek, můžete nakoupit v některé z četných chráněných dílen či podpořit obchod Fair Trade (anebo něco sami vyrobit). V obou případech podpoříte dobrou věc a uděláte radost hned dvakrát! Proč zbytečně podporovat komerční chrlení statisíců kusů výrobků?! Chráněných dílen, které vyrábějí pěkné dárkové předměty je po ČR plno. Pokud chcete dárek z exotiky, navštivte obchod Fair Trade, který nabízí produkty z rozvojových zemí, a poptejte se, které výrobky vzešly z tamního ekologického zemědělství. Certifikace Fair Trade zaručuje, že výrobci dostanou za výrobek skutečně zaplacenou tolik, kolik je jeho opravdová hodnota. Nejedná se tedy o vydírání domorodých lidí [www.fairtradecentrum.cz](http://www.fairtradecentrum.cz)

## Životní prostředí, zahrada, živočichové

22. Odnášejte odpadky z krajiny. Odpad do lesa, luk ani vody nepatří. Při rozkladu toxikují okolní prostředí nebo vodu. Navíc v odhozených odpadcích často hynou zvířata, ptáci a hmyz. Buď do odpadu vlezou a už nemohou ven (hmyz – lahve, drobní hlodavci, plazi – větší nádoby, předměty), chtějí vylízt zbytky, ale již odpadek nesundají z čumáku a uhynou hladu (ježci – kelímky od jogurtů), anebo odpadek pozřou i s voňavými zbytky a uhynou na kolaps trávicího traktu (zvěř, ptáci). V záchranné stanici ČSOP Vlašim operovali ježka, který měl kolem krku zarostlý kroužek z víčka od pet lahve. Pravděpodobně jako maličký strčil hlavu do kroužku, který pak nedokázal sundat. Rána již byla postupným zarůstáním do masa zhnisaná a ježek by bez lidské pomoci brzy zemřel. I taková maličkost jako je odhozený plastový kroužek může mít v přírodě fatální následky.

23. Šetřete vodou a podporujte revitalizaci mokřadů a drobných vodních ploch. Celá Země vysychá – podle odborných odhadů zmizela během 20. století z povrchu Země celá polovina mokřadů. Přitom mokřady patří k nejvýznamnějším ekosystémům na světě – podílejí se na koloběhu vody, při deštích se stávají rezervoáry vody, v horku zase vodu uvolňují, čímž udržují v krajině příjemné klima, také pohlcují nadbytečný oxid uhličitý z ovzduší (nejvíce rašeliniště).

24. Zalévejte dešťovou vodou. Nejvíce vody se ve vyspělých zemích spotřebuje v zemědělství a v průmyslu. Kvůli zavlažování v zemědělství mnohé velké řeky už nedotečou do moře (např. Colorado). Čadské jezero se kvůli zavlažování již zmenšilo o pětinu a Aralské jezero o 70%. V Ammánu hlavním městě Jordánska je voda na přiděl – z kohoutku teče pouze jednou týdně. Zároveň zhruba miliarda lidí nemá přístup k pitné vodě. Zdroj: dokument Země krásná neznámá, 3. část.

25. Nekupujte hlínu s obsahem rašeliny – podle Světového fondu na ochranu přírody (World Wide Fund) bylo již těžbou rašeliny zničeno 60% evropských rašelinišť. Většina vytěžená rašelina je pak využívána v zemědělství a květinářství, jen minimum ve zdravotnictví. Pro pěstování je nejlepší doma vyrobený kompost.

26. Podílejte se na ochraně půdy a vod. Na zahradě ani v domácnosti nepoužívejte chemii! Většina podzemní vody v ČR je také kontaminována pesticidy ([www.enviweb.cz/109443](http://www.enviweb.cz/109443)). Používání pesticidů ničí půdní edafon (živé organismy), který se podílí na vzniku humusu. Bez edafonu je půda „unavená“ = vyčerpaná, mrtvá. Většina půdy v Evropě se začíná vyčerpávat. Taková půda je méně úrodná navzdory všem hnojivům, které se do ní dávají. Navíc pesticidy jsou jednou z příčin mnoha závažných onemocnění (např. rakoviny, Alzheimerovy nemoci nebo Parkinsonovy choroby).

Zdroj: dokument Země krásná neznámá, 9. část.

Některé pesticidy (neonikotinoidy - obsahují syntetický derivát nikotinu), které se používají na ošetření semen kukuřice nebo jako postřik řepky, zabíjí včely. Včelstva (opylovači obecně) celosvětově vymírají. Existují státy, jako např. USA a Čína, kde se roční úhyny včelstev pohybují nad 40 %, a hrozí reálné vyhynutí včel. Studie Mezinárodní unie pro ochranu přírody (IUCN) publikovaná na jaře 2015 jasně ukazuje, že v rámci Evropské unie vymírají nejen včely, ale i čmeláci, motýli a rovnokřídlý hmyz (např. kobylky). Studie dále uvádí, že z evropských včel hrozí vyhynutí devíti procentům všech včelích druhů (zdroj: ec.europa.eu). Všechen tento hmyz se podílí na opylování, čmeláci se navíc používají k opylování rajčat pěstovaných ve sklenicích (zdroj: Čmeláci a jejich podpora v zemědělské krajině, VÚVČ Dol, 2009).

Druhotným účinkem používání chemie v zemědělství (i na zahradě!) je narušení přirozeného potravního řetězce: drobní ptáci (např. skřivani, sýkorky aj.) hynou hladem (insekticidy a herbicidy snižují přirozenou potravní nabídku), díky pesticidům jsou též neplodní a vymírají. Moderní rodenticidy na bázi antikoagulantů přímo zabíjejí sovy a zejména jejich mláďata, atd. Mnozí myslivci by také mohli vyprávět o nalezených mláďatech (zajíčci, srnčata), kterým pesticidy vypálily oči nebo rozežraly dýchací ústrojí.

Jak se podílet na ochraně půdy:

- na zahradě a na poli nepoužívejte chemii – budete chránit svoje zdraví a zdraví svých dětí i opylovače, ptactvo, ježky, apod.
- hnojte kompostem, hnojem a zelenými hnojivy (zelené hnojení je cílené pěstování rostlin pro jejich zapravení do půdy, např. svazenky vratičolisté)
- pěstujte meziplodiny (zelená hnojiva) a používejte nastýlání – aby půda nedegradovala, měla by být vždy zakrytá
- znovuobnovujte meze, remízky a uprostřed velkých polí pásy zeleně (tzv. bio pásy) – jsou důležité proti splachu půdy vodou a také zvýší biodiverzitu (drobná polní zvěř, např. koroptve, vymizela v důsledku scelování polí a chemizace)
- zanechte jarního vypalování trávy, které je devastující pro všechen hmyz, který zimuje těsně pod povrchem, např. pro přezimující čmeláčí královny
- vysejte na svém pozemku rostliny, které by kvetly od časného jara do pozdního podzimu. Často to jsou různé „plevele“, které můžeme ponechat v nějakém přírodě blízkém koutě zahrady (např. tolíce, vikve, komonice, zlatobýl, prvosenky, podběl, violky aj.) a dřeviny (např. jívy či trnky), které významně podpoří opylovače, protože jim poskytnou potravu
- hospodařte úhorově a louky sečte mozaikovitě - celoplošné kosení obzvláště rozlehlých luk je pro opylovače naprosto destruktivní. Hmyz na skosené louce nenajde pastvu, a pokud ji nenajde ani v blízkém okolí, zahyne hladem. Proto je naprosto elegantním řešením ponechat část louky do příštího kosení neposečenou (např. v pruzích či blocích) a pastvinu nechat jeden rok ležet ladem a pást „vedle“. Tento styl hospodářství znali a úspěšně uplatňovali naši předci, jenže moderní zemědělství od něj zcela nerozumně upustilo. Mez může zachránit např. čmeláky či hnědásky jitrocelové, poněvadž malé druhy čmeláků či tito motýli málokdy létají dál než 150 metrů. Jakmile tedy zanikne (např. kosením) několik lokálních kolonií současně, je již jen velmi malá pravděpodobnost opětovného osídlení dané lokality těmito druhy
- louky nehnojte. Luční květiny jsou přivyklé na chudší výživu, hnojení jim nesvědčí. Naopak tráva přisun živin přivítá, všechno kolem agresivně přeroste a zahubí
- zajímejte se o ochranu přírody a dejte to politikům jasně najevo - hospodářský tlak na krajinu je nesmírný a příroda stále víc a víc podléhá nadřazeným ekonomickým zájmům. Je to patrné především ve stavitelství, kdy betonové plochy nesmyslně rostou, zatímco jinde po celé republice paradoxně chátrají stávající stavby. Měla jsem možnost během odborné přednášky vidět stavební plány ŘSD pro nadcházející desetiletí a upřímně jsem se zhrozila. Při porovnání mapy ČR s tímto zaneseným plánem a

stávající mapy ČR, znatelně ubylo zelených (= přírodních) ploch v řádu mnoha procent a to po celé republice. V plánu bylo totiž zaneseno i plánované zastavění nevyužitých ploch v silničním ochranném pásmu (většinou to jsou výrobní haly firem, sklady a supermarkety). Přitom zeleň kolem komunikací bývá často zachovalá a mnohdy jediná (zejm. na periferiích měst, kolem kterých se rozkládají širo širá pole).

**Doporučení:** shlédněte krátký dokument o půdě Geoderma – živý plášť planety Země, 2016, režie: Ladislav Miko, Ivan Stříteský.

27. Vyhněte se pěstování GMO plodin, a pěstujte původní plodiny. Pěstuje se čím dál tím víc unifikovaná a druhově jednotvárná zelenina. Odrůdy, které pěstovali naši předkové, mizí. Je to velká ztráta pro lidstvo, poněvadž tyto plodiny byly častokrát odolnější např. vůči suchu. V minulém století jsme přišli o 94 % odrůd různých plodin, a přitom je to semenná různorodost, co nás dělí od celosvětového hladomoru, ne GMO, jak nám firmy prodávající GMO tvrdí. O kontroverzním GMO osivu, historii jeho vzniku i negativních dopadech na lidské životy se dozvíte z dokumentu Ohrožená semínka. Jen zmíním fakt, že do GMO plodin jsou přidávány geny jiných druhů. Např. do GMO rajčat byl přidán prasečí gen, do GMO rýže a GMO kukuřice dokonce lidské geny. Kvůli GMO plodinám jsou také porušována lidská práva (např. na Havaji, v Oregonu nebo v Indii, kde kvůli GMO dokonce spáchalo 270 000 farmářů sebevraždu!). Více se dozvíte v dokumentu.

**Doporučení:** shlédněte dokumentární film režiséra Taggarta Siegela a Jona Betze Ohrožená semínka (Seed: The Untold Story, USA, 2016), který odhaluje pravdu o mizení původních odrůd, GMO, pesticidech a hnutí za záchranu rozmanitosti semen.

28. Jezděte opatrně a přiměřenou rychlostí, prosazujte budování ekoduktů (nadchody pro zvěř) a oplocení dálnic a rychlostních silnic, na kterých hyne stále velké množství zvěře. Není to tím, že by v naší krajině bylo zvířat moc, ale tím, že zvířata často migrují za potravou nebo v době páření, a to i několik desítek kilometrů – síť silnic v ČR je příliš hustá a spleť. Vaší obezřetnou jízdou a oplocováním rychlostních komunikací se také snižuje riziko dopravních nehod způsobených srážkou se zvířetem.

29. Pokud v zimě přikrmujete ptáky, podpořte nejprve přirozenou skladbu dřevin (např. šípek, černý bez, habr, líska, buk, lípa, atd.). Zbytečně všechno nesekejte a nechejte nějaká zákoutí s kopřivami, bodláky, meduňkou a dalšími bylinami, na jejichž semenech ptáci hodují (např. hýlové a stehlíci). Pro ptactvo je totiž nejdůležitější pořádně se vykrmit ještě před příchodem zimy. Krmení v krmítku je důležité po mrazivé noci (zakrmit ráno) a ještě před soumrakem, obzvláště pokud ze zpráv víme, že i další noc bude mrznout. Vhodnou skladbu krmiva najdete na webu České společnosti ornitologické [www.birdlife.cz](http://www.birdlife.cz)

30. Zbytečně nekácejte staré stromy s dutinami - v ČR hnízdí v dutinách 40 druhů ptáků! Dutinová ptáci loví v krajině škůdce, např. 1 pár sýkorek během hnízdění přinese na hnízdo mláďatům za den potravu 800x (!) a hnízdí 2x do roka! Pokud chcete udělat něco dobrého pro svou zahradu a její obyvatele, doporučuji projekt Českého svazu ochránců přírody „Živá zahrada“. V rámci projektu mohou děti soutěžit o tu „nej“ zahrádku a do soutěže se mohou zapojit i školy. Více informací na [www.csop.cz/zivazahrada/](http://www.csop.cz/zivazahrada/)

31. Pokud se setkáte s nevhodným chovem či týráním zvířat, obraťte se s žádostí o prošetření na Krajskou veterinární správu daného kraje nebo na oddělení policie ČR. Nevhodný chov, týrání zvířat či jakékoli nevhodné zacházení s nimi je porušení Zákona č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání. Týrané zvíře nemá jiný hlas než je ten váš! Více informací najdete na <http://eagri.cz/public/web/mze/ochrana-zvirat/>

32. Pokud najdete v přírodě zraněné divoké zvíře, obraťte se na nejbližší záchranou stanici. Než začnete se zvířetem manipulovat, je nejlepší se nejdříve se záchranou stanicí telefonicky spojit. Záchranáři vám nejen poradí, co dělat, ale i bezplatně pro zvíře přijedou. Často se totiž stává, že lidé v dobré víře, že zvíře potřebuje

pomocť, odeberou z přírody jedince, kteří lidskou pomoc nepotřebují (především mláďata). Kompletní adresář záchranných stanic pro ČR včetně telefonních čísel a emailových adres najdete na <http://www.zvirevnouzi.cz/zachranne-stance/>

33. Zabývejme se ochranou přírody každý tak, jak můžeme. To, jakým způsobem zacházíme se Zemí, je alarmující. Vědeční pracovníci upozorňují, že budeme-li se chovat k Zemi způsobem, jakým se chováme dnes, zmizí do zhruba sta let život z moří a oceánů - profesionální potápěči sledují úbytek rok od roku! Do zhruba padesáti let vykáčíme velkou část zbývajících deštných pralesů. Přitom 50% kyslíku pro celou Zemi vyrobí deštné pralesy a lesy a 50% fytoplankton v oceánech. Pralesy i oceány ale umírají. Dále se odhaduje, že do dvaceti let už možná zcela vyhladíme velká africká zvířata (hl. slony, lvy, nosorožce). Do r. 2030 z důvodu globálního oteplování pravděpodobně vymřou korálové útesy. Dnes už také víme, že významnými producenty skleníkových plynů jsou průmysl, velkochovy dobytka (krávy produkují metan jako produkt trávení) a tající ledovce (uvolňují metan). Je to opravdu to, co chceme zanechat druhým, co chceme zanechat svým dětem? Přemýšlíme nad tím, jak se generacím po nás bude žít s chemicky zničenou půdou, znečištěnou vodou, atd.? Zajímá nás, z čeho budou pěstovat plodiny a jakou vodu budou pít? Co budou dýchat?

**Doporučení:** shlédněte několikadílňý dokument francouzského fotografa Yanna Arthuse-Bertranda Země krásná neznámá (Planéta Zem zhora). Krása a křehkost přírody, hlad po surovinách, bída v kontrastu nadbytku až zhýralosti moderního světa, ale i odhodlání mnoha lidí všechno toto zvrátit, protože bez přírody prostě nepřežijeme. Dokument je sice z roku 2006, ale jeho poselství je stále aktuální. Zdarma ke zhlédnutí na [youtube.com](http://youtube.com)

**Dále doporučujeme:** dokument National Geographic Je s námi konec? (Before the Flood), 2016. Herec a posel míru při OSN Leonardo DiCaprio odkrývá alarmující svědectví o současných problémech spojených s klimatickými změnami a hledá řešení, jak předejít fatálním dopadům na náš budoucí život.

Oba dokumenty podávají pravdivou zprávu o stavu naší planety a měly by se povinně promítat na každé škole! Za posledních 50 let jsme poničili Zem víc, než za celou existenci lidstva. Přesto to někteří stále odmítají vzít na vědomí. Země ztrácí svou rovnováhu, a pokud neuděláme nic, bez ní – bez přírody, čistého životního prostředí – nepřežijeme. 20 milionů lidí na světě jsou ekologičtí uprchlíci kvůli lokálnímu vyčerpání zdrojů Země. A toto číslo se pomalu zvyšuje. Jsme jako na Titaniku: když nevidíme ledovec, tak si pískáme (plýtváme, hýříme, drancujeme), ale ve chvíli, kdy jej uvidíme, už bude pozdě. Je to tedy na každém z nás! Začít musíme dnes a u sebe! Zítřka už může být pozdě.

Prvním krokem je žít skromně a co nejvíce přírodě blízkým, dlouhodobě udržitelným způsobem života a zajímat se o dění kolem sebe vč. ochrany přírody. Učme to své děti! Hovořme o tom se svými přáteli! Konkrétních kroků, které můžeme udělat tím správným směrem, je hodně a často jsou jednoduché! Odměnou nám pak bude zdravější životní styl a vědomí, že jsme udělali skutečně něco dobrého pro sebe, své okolí, životní prostředí a především pro naše děti! Máme jen jednu Zemi!

„Jednou budeme mít peněz plné peněženky a umřeme, protože nebudeme mít pitnou vodu (zdravou půdu vhodnou k pěstování, opylovače ...),“ Danielle Mitterrand. Zburcovala UNESCO a zabránila komerčnímu využití vody v překrásné oblasti Minas Gerais v Brazílii; zdejší voda zásobuje nejlidnatější kraje Brazílie (60 milionů obyvatel) – nadnárodní společnosti chtěli vodu z pramene stáčet do lahví. Dnes je díky ní z oblasti biosférická rezervace. Zdroj: dokument Země krásná neznámá, 4. část.

Aktualizováno 30. 10. 2018

Denisa Mikešová, [www.naturephoto.statek.org](http://www.naturephoto.statek.org)

Pokud chcete tyto ekorady v elektronické podobě, napište mi o ně emailem na adresu [Denisa.Mikesova@statek.org](mailto:Denisa.Mikesova@statek.org)